

Índex

PRÒLEG, per Carles Masjuan Domingo	15
PRESENTACIÓ	17
I. INTRODUCCIÓ.....	19
1. Delimitació del camp	19
2. Idees prèvies	21
2. Gènere, nom, funció i organització	23
II. LA FORMACIÓ DELS GÈNERES.....	25
1. El substrat precatalà: una pervivència neolítica	25
2. Una mirada al món antic.....	26
2.1. El ball a l'antiga Roma	26
2.1.1. El ball sacre, espiritual i guerrer.....	26
2.1.2. El ball a la <i>domus</i> i en el calendari festiu	27
2.1.3. La dansa professional i teatral.....	28
2.1.4. La dansa al carrer, als banquets i a les tavernes	28
2.2. Elements del cristianisme	28
3. Dansa i pecat a l'alta edat mitjana (segles V-X)	29
3.1. Elements històrics rellevants de context.....	29
3.2. La persecució de la dansa després de l'imperi.....	29
3.3. Influència en el caràcter.....	30

4. La dansa a la baixa edat mitjana (segles XI-XV).....	31
4.1. Elements històrics rellevants de context.....	31
4.2. L'interès de l'Església per les arts escèniques.....	31
4.2.1. El cicle de Nadal: el ball d'en Pasqualet	32
4.2.2. El cicle de Pasqua: la dansa de la mort.....	34
4.2.3. El cicle hagiogràfic: el ball de Sant Corneli.	34
4.3. L'interès social per la música, la cançó i la dansa.....	35
4.3.1. Els trobadors i els joglars.....	35
4.3.2. El ball social.....	35
4.4. La tresca.....	36
4.5. La farandola.....	36
4.5.1. La farandola del petit vailet.....	36
4.6. La branda.....	37
4.7. El ball rodó	38
4.8. La carola	38
4.8.1. El ball de la civada.....	38
4.8.2. El ball de la pastoreta.....	39
4.9. La baixa dansa i l'alta dansa.....	41
4.10. La corrandà.....	41
4.11. La morisca	42
4.12. El ball mesclat	43
4.13. El ball religiós	44
4.13.1. <i>El llibre vermell</i>	44
4.13.2. El contrapàs llarg.....	44
5. Les aportacions del segle XVI	45
5.1. Elements històrics rellevants de context.....	45
5.2. La pavana.....	45
5.3. La gallarda	47
5.4. L'espanyolet.....	48
5.5. La sardana.....	49
5.5.1. La sardana de l'alcalde	51
5.5.2. <i>La Marieta cistellera</i>	51

6. Les aportacions del segle XVII.....	53
6.1. Elements històrics rellevants de context.....	53
6.2. El ball de l'escudera.....	53
6.3. El ball d'en Joan Petit.....	54
6.4. El ball rodó, Caterineta.....	55
6.5. El ball pla.....	57
6.6. La supervivència de la pavana.....	58
6.6.1. El ball de l'espolsada.....	58
6.6.2. El ball de l'indiot.....	58
6.6.3. El ball de l'esquerrana.....	59
6.6.4. El ball de la castanya.....	59
6.6.5. El ball de punta i taló.....	60
6.6.6. El ballet de Solsona.....	60
6.7. El rotlletó.....	60
7. Les aportacions del segle XVIII.....	61
7.1. Elements històrics rellevants de context.....	61
7.2. L'entrada de ball.....	62
7.3. El ballet.....	63
7.4. La contradansa.....	65
7.5. El patatuf.....	66
7.6. La jota.....	67
8. Les aportacions del segle XIX.....	68
8.1. Elements històrics rellevants de context.....	68
8.2. Els balls col·lectius.....	69
8.2.1. La bolangera.....	69
8.2.2. Els soldats venen de França.....	70
8.2.3. La sardana moderna.....	72
8.3. Els balls de figures.....	72
8.3.1. La quadrilla de rigodons.....	72
8.3.2. La quadrilla de llancers.....	73
8.4. Els balls de parella.....	73
8.4.1. El vals.....	73

8.4.2. El galop	75
8.4.3. La catxutxa	75
8.4.4. La masurca	75
8.4.5. La polca.....	76
8.4.6. El xotis	77
8.4.7. La varsoviana	77
8.4.8. L'americana.....	77
8.4.9. El pasdoble	77
8.4.10. El vals jota	78
9. Les aportacions del segle XX.....	79
9.1. Elements històrics rellevants de context.....	79
9.2. La manera.....	80
9.3. El ball francès.....	80
9.4. Balls infantils d'àmbit escolar	81
9.4.1. El ball de la castanyera.....	81
III. L'ORGANITZACIÓ SOCIAL DEL BALL	83
1. El ball dels joglars.....	83
2. El ball a les corts: del costum a la norma	84
2.1. L'admissió al ball	84
2.2. Ballar per ordre de rang.....	85
2.3. L'ordre en la interpretació dels balls.....	85
3. El ball de plaça durant l'Antic Règim	86
3.1. L'autorització per a ballar	86
3.1.1. El ball infantil de la coqueta amb sucre	87
3.2. Ballar per ordre de rang.....	88
3.2.1. El ball cerdà.....	88
3.3. L'ordre en la interpretació dels balls.....	89
3.4. El finançament.....	89
3.4.1. El llevant de taula.....	90
3.4.2. La quota	90
3.4.3. El ball d'obsequi.....	90
3.5. El ball de plaça i la dansa.....	92

4. Altres moments i altres organitzacions.....	93
4.1. Moments especials	93
4.1.1. El ballet de Déu	93
4.1.2. El ball de quintos	94
4.1.3. El ball de noces	94
4.2. Altres organitzacions del ball social.....	94
4.2.1. El ball de tres	95
4.2.2. El ball robat	95
5. El ball vuitcentista.....	95
5.1. Antecedents: el ball de saló a França	95
5.2. El ball vuitcentista a Catalunya	96
6. La percepció del repertori.....	99
6.1. <i>Balls antics del Pallars</i> , de Vicenç Bosch	99
6.1.1. La tirotitaina.....	99
6.1.2. El galop de cortesia	100
IV. L'ESGLÉSIA I LA DANSA POPULAR	103
1. La quaresma: gitanes i cascavells	103
1.1. La quaresma i la prohibició de ballar	103
1.2. El carnaval i el carnestoltes: el ball de gitanes.....	105
1.2.1. El carnestoltes	105
1.2.2. El carnaval.	105
1.3. Formulació possible del ball de gitanes	106
1.4. Tipologies de balls de gitanes.....	107
1.4.1. Balls d'habilitat masculina	107
1.4.2. Balls amb números previs de ball de plaça	108
1.4.3. Balls amb repertori de ball de plaça.....	108
1.4.4. Balls al voltant d'una espolsada	108
1.4.5. Balls amb repertori vuitcentista.....	109
1.4.6. Ballades de composició mixta	109
1.5. Les altres gresques de carnestoltes.....	109
1.6. Pasqua Florida: els balls de cascavells.....	111

2. El Corpus: els balls gremials	112
2.1. Origen de la festivitat del Corpus Christi	112
2.2. Les processons de Corpus.....	112
2.3. La secularització i els seguicis festius.....	113
2.4. Entremesos de caràcter militar.....	114
2.4.1. El ball de bastons	114
2.4.2. Els balls de cavallets.....	115
2.4.3. El ball de les galeres	115
2.5. Entremesos de caràcter religiós	116
2.5.1. Balls de bestiar	116
2.5.2. Balls de gegants i nans	116
2.5.3. La moixiganga	117
2.6. Entremesos de caràcter menestral o d'ofici.....	117
2.6.1. Els balls de faixes i de cintes	117
2.6.2. Els balls de cercolets	118
2.6.3. Els balls de pastorets.....	119
3. Els balls parlats.....	119
3.1. El ball parlat de gitanes	120
3.2. El ball d'en Serrallonga.....	120
3.3. El ball de dames i vells	121
3.4. El ball de diables	121
4. La festa del sant.....	121
4.1. Els balls de cerimònia.....	121
4.2. El ball del ciri.....	122
4.3. El cicle de sant Antoni	123
4.3.1. El ball del ciri i del boix de Manlleu.....	123
4.3.2. El cap de dansa de Pinell de Brai.....	123
4.4. El cicle del roser	123
4.4.1. El ball del gambeto de Riudaura	123
4.4.2. La dansa de Torà	124
4.4.3. El ball de la garlanda de Vallbona d'Anoia.....	124

5. El Nadal: misteris i balls de pastorets.....	124
5.1. Els misteris i els balls parlats.....	124
5.2. Els balls de dimonis i pastorets.....	125
5.2.1. El ball de ballestes.....	125
5.2.2. La polca de les pedretes.....	125
5.2.3. El ball de dimonis de Calella.....	125
5.2.4. El ball de cercolets d'Arenys.....	125
V. LES DISTORSIONS.....	127
1. Problemes en la recol·lecció.....	127
2. Algunes alteracions coreogràfiques.....	129
2.1. Passeigs i galops a cor què vols.....	129
2.2. Reconstruir a partir de què?.....	130
2.2.1. El ball del ciri d'Argentona.....	130
2.2.2. <i>Eth cadrihb</i> de Les.....	130
2.2.3. El ball pla de Llavaneres.....	131
3. L'alteració musical.....	132
3.1. Variacions musicals segons l'informant.....	133
3.2. Melodies manllevades d'altres tradicions.....	133
3.2.1. El <i>villano</i>	134
3.2.2. La <i>boulangère</i>	134
3.2.3. La <i>badoise</i> o la <i>polka des bébés</i>	134
3.3. Melodies d'autors coneguts.....	134
3.3.1. <i>El sitio de Zaragoza</i>	134
3.3.2. <i>El batallón de modistillas</i>	135
3.3.3. <i>Le Père la Victoire</i>	135
4. L'ús que se'n fa.....	135
4.1. Els jocs.....	135
4.1.1. El ball de l'hereu Riera.....	135
4.1.2. El ball de Sant Ferriol.....	135
4.1.3. El ball de la pava.....	136
4.1.4. El ball del petó.....	136

4.1.5. El ball dels càntirs	136
4.1.6. El ball de l'escombra.....	136
4.2. La infantilització	136
4.3. La feminització	137
4.4. Canvis en el calendari.....	138
5. La diversitat	138
5.1. Balls diferents amb la mateixa denominació	138
5.2. Les denominacions.....	140
5.2.1. Pel caràcter del ball.....	140
5.2.2. Per l'element emprat	140
5.2.3. Per les persones que hi prenen part.....	141
5.2.4. Pel lloc o l'indret on es desenvolupen	141
5.2.5. Pel moment del dia o del ball.....	141
5.2.6. Per la deformació de la paraula.....	141
5.2.7. Per la cançó que l'acompanya	142
5.2.8. Per la peça de roba emprada.....	142
5.2.9. Pel gest característic.....	142
5.2.10. Referent a l'organització del ball.....	142
5.3. Les denominacions clarament discutibles	142
5.3.1. El ball pla d'Alinyà.....	142
5.3.2. El ball de l'espolsada de Marata.....	143
6. Els troians en el folklore	143
6.1. Balls tradicionals sorprenentment evolucionats.....	143
6.1.1. La bolangera de Roses	144
6.1.2. El ball de nyacres.....	144
6.2. Balls de nova creació	145
6.2.1. La dansa de la rosa d'abril.....	145
6.2.2. El ball de nans de Premià de Mar.....	145
6.2.3. El ball dels xatos de Rubí.....	145

VI. EL LLEGENDARI.....	147
1. La dansa tradicional i la llegenda	147
2. El laberint de Teseu i el contrapàs de Palafolls	147
3. Aben Jot i la dansa.....	149
4. La filla del comte del Pallars	149
5. Una morisca de cames ajudeu-me.....	149
6. Mercè de la Murtra	151
7. El que no vulguis per a tu, no ho vulguis per a ningú.....	152
8. Teresa de casa Rispa.....	152
9. Una rierada prodigiosa	153
10. El ball de l'os.....	154
11. El ball del gegant del pi.....	154
12. El ball de plaça de la Maria Parés.....	155
13. La marratxa de Sant Julià.....	156
14. Toquen a córrer, Xixanet!.....	157
15. Un exèrcit de cartó	157
16. El príncep negre i la filla dels reis de Mallorca	158
17. El ball de l'hereu Riera	159
18. Com l'àliga de Mataró.....	159
VII. CONSIDERACIONS FINALS	161
VIII. BIBLIOGRAFIA.....	163